

האם דן בן-אמוץ רצח גמל? כיצד נתן אורי צבי גרינברג לחיים גורי את

סם היפעת העברית ואת סם הכמיהה למלכות... אמו, זיכרונה לברכה,

של ביאליק, בחרה בנרות, ומה נעשה אנו?

מחזיונות נביאי-השקר

א. אוטוביוגרפיה קצרה

רופא צרפתי בשם דוקטור דסטוש, המוכר יותר לקהל קוראי הסיפורת בשם-העט שלו פרדינאנד סלין, החל את דרכו הסיפורתית כמהפכן מרכסיסטי, וסיים אותה בנידוי-חברתי, לאחר ששיתף-פעולה עם מיסטר-הכיבוש הנאצי בצרפת. ספריו, והבולט שבהם מסע אל קצה הלילה מתקמים ליצירי המיצעד הגדול של ההיסטוריה, תוך תיר אור חזיונות פסיכופאטיים, שמות-גנאי לאומניים, הרצור פים בהומוריס-חור המתרפק למיתוס מבריק של ציגיות אכזריות. למרות תפנית ימינה אל הנאציזם, הרי היתה יצירתו מחוזה רבי-ממדית של בוז לכל המסורות, וההינה אשר תהיינה.

מעניין לעקוב אחר תהליך התהפכות השקפת-העולם, המתרחשת על סופרי דור-הפלמ"ח, מהמארכיזם לפא- שיום. ראשון הצועדים, אשר פילס את הדרכים לבאים אחריו, היה משה שמיר, שניפץ עוד בשנות ה-50 את לוחות-הברית והחל להתביית בשמורות-הטבע של הפא- שיום היהודי, בימים שקדמו לרנסנס שלאחר מלחמת ששת-הימים.

אלא שמשה שמיר, וכל הנוהים בעיקבותיו חסרים, ולו גם קורטוב, מכישורו ויכולת-תאורו של פרדינאנד סלין, והם מתארים את שינוי השקפת-העולם ותהליך הקצנתם ימינה, בעליבות ובדלילות. הגדיל לאחרונה לעשות חיים גורי, שפירסם במערב קטע אוטוביוגרפי תחת הכור תרת: "כמו חיפוש קרובים":

...ביקשתי אדמה נרחבת, רצייתי קיסרות קדומה הקמה לעיני, חזונית. הייתי מוקסם ממילים עבריות הוזי- נות אל הטא. בימים ההם קראתי וחזרתי וקראתי ברעוש. אולי כל האותיות והמילים האלה, שלי בעת, אינן שוות. הרבה. אני הישב על אפסלר או על קסט או על דב"א (דן בן-אמוץ). דב"א מוזר, בחיי. למרות הכל שמורה כי פינה חמה ליתום הזה (דן בן-אמוץ) בשל כמה זידיים. אינני סולה לו עד עצם היום הזה על רצח הגמל ההרמפשיע כננב המערבי, ליד שייך נורען. (לקוראים שאינם בקיאים במיכמיזם וברוי הסיפור העיברית, אין גורי מציין כי המדובר בסיפור קצר של דן בן-אמוץ בשם הגמל והניצחון, שפורסם סמוך לתום מלחמת-העצמאות, ומתחיל במילים: "רציתי לראות מלחמה בין בני-אדם, ולכן נסעתי איתם". ובהמשך הסיפור כותב דן בן-אמוץ: "...ידעתי שלי אסור לסרב. פחדתי שסירובי עלול להתפרש כפחד. לא לירות בגמל יכול להרשות לעצמו רק מי שהרג לפחות בני-אדם. ידעתי שבתוך-דרכי אני רוצה לירות במשהו חי. אולי כדי לראות את המעבר הפיתאומי שבין החיים והמוות...").

בהמשך כמו חיפוש קרובים ממשיך חיים גורי ומונה את אבותיו ואת ציוני-דרכו המתלבטת והמתפתלת... כא רעש ומר לי תור-זמן אילני, וביקש את הבנים לטרוך מבטח באבותיהם וקיצוני כנטיעות. כא אלתרמן, עם קולות עגלונים שרופשי עד ברכייה, ופגא את המעגל והתפלל ליום, שבו יאמר המשיח העברי את המילה ציר- נות. כא אצ"ל (אורי צבי גרינברג) ונתן כי את סב היפעה העיברית, הכמיהה למלכות... וכאשר הוא מסומם מאותה "יפעה עיברית וכמיהה למלכות" מסתובב גורי כמו "קולות העגלונים שרופשו עד ברכיים" משירי נתן אלתרמן, ומטיף בעדנה מילולית נוסטלגית לפאשיון עיברי, שמצויים בו כל הסמנים של פאשיון, מילבד הכותרת. רעיונות של התנשאות, שפרדינאנד סלין מצליח לעסוק בהם בכישורו ובעוצמה, מתגמדים אצל גורי לסמלים לאומניים מופשטים, כמו בסיפורו עד עלות השחר (1950), שבו כתב: "...אנו רואים את מרחבי הארץ השבויה, את בירתנו רבופת. רגלי הזרים..."

ב. השידרה הכפולה

חיים גורי, שגדל בארץ-ישראל-העובדת, למד שעל הסופר להעמיק את מעורבותו בפוליטיקה, כך שגם אחרי שמיר את אמונתו לארץ-ישראל-השלמה הוא מתמיד, מיספר פעמים בשבוע. לפרסם מאמרים בדבר, המציגים את מידת מעורבותו בפוליטיקה (לרוב תחת הפסבדונים: חג"ר, חגור).

מאמרים אלה מתבססים לרוב על דימויים המורכבים

ממטבעות-לשון בעלות גוון מיליטריסטי, או מאוצר-ההשכלה של בית-הספר העממי: "...כך אין יוצאים למלחמות. כך אין נושאים דגל. דגלים אינם אהבים אכל ואולי. ולנו אין זמן, הביב. הנה קרבה שעת אור, כמו כאהבה וכמו בקרב... ואני יודע כי כל הניגודים הזה שווה פחות מפרוטה או מכדור-עופרת ומשורה יפה של שיר... בני מהרש"ק (פוליטרוק הפלמ"ח, שמת לפני כמה שנים) אינו משוטט ברחובות האלה. קולו הצרוד אינו מטפס בסולמות הצעקה. עם ראשית ניצחונותיה, בעוד גם מריהמוות הפר נשקף בעיניהם הארומות של אנשים צהוני-זעזע והמוצרים מרם, החלה המחלוקת הישי-ראלית. בעודנו מרוחמים כנידונים, היאשמונו בשל הישיר עה... קשה, כנראה, להילחם כאשר רואים, תמיר, את

המצאיות כשתי עיניים... אמו, זיכרונה לברכה, של ביא- ליק בחרה בנרות, ומה נעשה אנו?... (העיר האחרת, עניינים אחרים בדבר).

דומה כי קריאה ברשימותיו של גורי, מגמתן להק- פיא את הקוראים במתיקות נוסטלגית במומנט מסויים של אושר פלמ"חאי קולקטיבי, אישם ברע מסויים, בסר פה של מלחמת תש"ח. רגע מסויים, המזכיר הורים מפגרים שאינם חפצים לראות בהתבגרות בנם, והממשיכים להת- ייחס אליו כאל יונק.

וכך, בסיגנון נוסטאלגי, מתאר חיים גורי במאמרו "מה אומרים?": "...משהו דומה שמעתי בשבת, לפני כשביר עיים בבית-השיטה. נחום שריג (איש צמרת פיקוד הפלמ"ח) פנה לכמה עשרות אנשים, רובם אנשי ההתי- יישבות העובדת, להתכנס בבית-השיטה לדיון בתוכנית השידרה הכפולה של פרופסור אברהם זכמן..."

מאחר שהקורא הממוצע של שנת 1976 לא השתייך לפלמ"ח, ולא רקם חלומות בלילות-הכפור של הפלמ"ח, כשהוא מכורבל בשני של הסוכנות-היהודית, ואולי מצויים בין הקוראים פורשים מאנשי הלח"י, פרימיטי- בים החסרים את הפרקים המפוארים הללו של החוויה הארצישראלית, מסביר חיים גורי: "...בשיחה שנמשכה

שעות. כאשר קבעו האנשים כי יש "ליישב" לאורך "השדירה המזרחית" בין החרמיו ואופירה שני מיליון ישראלים, "עד סוף המאה הזאת", נשמעו הדברים כהזיות כהכורה. אך כאשר הקשבת היטב, שמעת את הקולות המזכירים לך מאז שחר ילדותך, את קולותיה של ארץ- ישראל הרוצה מאד ומאמינה מאד... אל תבוזו לחזוי חזיונות. ארץ זו אוהבת אותם, לאחר שהיא יורדת לחייהם. לא נקרא קעת כשמותיהם..." מדוע אין חיים גורי קורא כעת בשמותיהם? האם הוא מתכוון לאנשי גיל? ללי- שנסקי? דההאן? דויד רוזאל? יאיר שטרן? יצחק שדה? משה סנה?

על-מנת שאנחנו, הפרימיטיבים, נבין ולא נבוז לחז- ויהחזיונות של חיים גורי, שהתייטרו עד כה ללא כא- בים מעצם היותם חזיוני-חזיונות, הוא מפרט לנו את פירטי חזון, השדירה הכפולה: "...את הרעיון הבסיסי המונח כיסוד התוכנית המוצעת ניתן לנסח כך — חזיון (לעם ישראל) שהפיתוח הפיסי והתיפוח של מדינת ישראל יתבסס לא על שדרה יחידה (הכוונה לרצועת-החוף) אלא על "שדרה כפולה" — שתי שדרות מקבילות מפזי תחות באופן אינטנסיבי, בעלות, "קשרי אורך" חזקים בתוכן ו"קשרי רוחב" חזקים ביניהן — "שדרת החוף" ו"שדרת הביקעה"... במובן, "השדרה השנייה" או "שדרת הביקעה" המונח היא לפיתוח רצועה רצופה לאורך ביקעת השכר הסורי-אפריקאי, באותו שטח הנמצא כיום בידינו — מהגולן בצפון עד אפירה בדרום..."

וכאן יוצא חיים גורי, ומבשר לעם היושב בציון, כמת נבא לפני המחנה "...אולי מתר או מחתרטים ויומנו אברהם ומכון וחסידיו תוכניתו אל אולפן הטלוויזיה, ויגלו את דעתם לפני המון בית-ישראל. דומה כי הגיעה השעה להוציאה אל הרחוב, אל הכיכר, אל שיחת הקי- בוי, אל העיתונות ולעסוק בה, שהרי השעה דוחקת (ושימו לב לנימוק הבא) ורק עשרים וארבע שנים נותרו לנו עד תום המאה הנוכחית. בעוד יש המתקפלים מערבה ורואים בכך דרך לשלום, הם החלושים, ושמן הנמושות, ואילו הגבורה בעיברית, והוא, ש, המתקפלים מערבה ורואים בכך דרך לשלום" הם החלושים, ושמן הנמושות, ואילו הגבורה היא, שפורצת התוכנית הזאת מיוזמה, כדרך ליצירת תי- שדירה הכפולה". וכאן מעלה גורי בפה טעם של "הפנים מיוזמה", טעם שהביא עד כה לשתי מלחמות- עולם.

גורי הופך את מאמרו לדו-שית של עס-ישראל עם עצמו, והוא שואל: "...תוכנית זו קובעת את רצונו של עם ישראל: מה אנחנו רוצים, כמה אנחנו מוכרחים להיאחז למען עתידנו..." ומאחר וגורי מורגל לתשובות, הרי שבפאתיות בכינית הוא שואל כמתווך ושליח ציבור: "...תוכנית, השדירה הכפולה" פונה אל עם יש- ראל. מהי תשובתו?"

ג. חמור-הזהב של ארץ-ישראל- השלמה

במאמר אחר של חיים גורי משיחים וסכנות הוא מצטט "...הדור שלכם, אמר לי טייס-פנטום אחד, היה דור נפלא. כל הכבוד! דור מהפכני ואדיאלטי. לחמתם על המדינה הזאת. הקמתם איתה... קעת אתם משחיתים אותה. גידלתם כרם..." דומה, שאותו טייס פאנטום הגי- דיר חלק מתופעת נביא-השקר במילים הפשוטות והבור- טות ביותר, שלא זכו לתשובה משכנעת מטעמו של גורי.

ואין פלא בזה. גורי, וחברו לעמדה משה שמיר, לא יצרו מזה שנים רבות יצירה משמעותית כלשהי. קבוצת סופרי-הפלמ"ח, שהם נמנים על מייסדיה, חדלה זה למעלה מעשר שנים להשפיע, ולו אף השפעה מינימלית, בחברה הישראלית.

גורי, שמיר ודומיהם, כסופרים חסרי קהל, חיפשו קהל. במקביל להם חיפשה תנועת ארץ-ישראל-השלמה אנשיר-ה, על-מנת שאלה יכסו את ערוותה. דומה שכך נוצר זיווג שבו סופרים חסרי-קהל מצאו קהל חסרי-סופרים, ועכשיו כולם, בשובה שלום ושלווה, חולמים על קדום, ירחם, הורדוס, אוריה החתי, השדירה הכפולה. הקהל שלהם רוקד מסביבם, ושואף לריאותיו מניחות אנשי-הרות שהוא ראוי להם והם ראויים לו.

